

El boom negre del precariat

Sebastià Bennasar

ESCRITOR

Periodista, escriptor, traductor i crític literari, és director de la col·lecció de novel·la negra Lo Marraco Negre, de Pagès Editors i autor d'una desena de novel·les negres, a més de poesia i assaig.

EDITORIAL FICCIO | NEGRA | MODA

Més que moda

El veritable editorial d'aquest DIS és aquí al costat, a la dreta; i el signa Sebastià Bennasar, però com que és la firma d'un col·laborador hem de reblar el clau en aquest apartat que correspon a l'opinió dels que editem aquest suplement cultural. Estem segurs que els nostres lectors devoren els articles dels col·laboradors del DIS, així que no repetirem els arguments de Bennasar, però agafarem les seues paraules, que seran publicades justament la vigília de les eleccions municipals i en plena jornada de reflexió, per tal que tots els candidats que es presenten a les alcaldies de les principals poblacions de les comarques de Lleida, i molt especialment els de la capital, reflexionin sobre la situació de la cultura en general, i en particular el sector dels llibres, des de l'inici de la crisi del 2008. La pèrdua de lectors ha estat constant, la situació de les editorials és preocupant i, com és lògic, la precarietat laboral dels escriptors és cada cop més gran. En aquest context de creixent abandó de la lectura i de menyspreu per la cultura en general, l'única notícia positiva ha estat l'aparició d'un fenomen cultural i editorial que ha anat agafant força al llarg dels últims anys: la literatura negra o criminal. El fenomen no és nou i potser el seu pare més reconegut sigui l'Emili Bayo, un escriptor amb una amplíssima obra literària, part de la qual relacionada amb la ficció criminal. "Traïdors i covards", del 1997, és la primera incursió en una literatura negra amb localització lleidatana. Després d'ell, autors ja consagrats en el gènere com la Montse Sanjuan i la seua sergent Grimm, David Marin, sol o en companyia de Pau Juvillà; Rafa Melero, Ramona Solé i més recentment Marta Alòs. Amb la figura mítica de Manuel de Pedrolo al capdavant –autor i editor primigeni del gènere a Catalunya–, Pagès amb la col·lecció Lo Marraco Negre (dirigida per Bennasar) i altres editorials, com RBA (Crims de Tinta), Llibres del Delicte, etc., han obert un camí on es conjuguen de forma esperançadora l'augment del nombre de lectors, l'aparició d'obres de gran qualitat literària i la possibilitat, encara remota, però certa, d'una professionalització dels escriptors i escriptores –hi ha clara majoria femenina en el gènere– a més de la consagració dels paisatges lleidatans com a localització d'una novel·la amb vocació d'universalitat. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** Roser Banyeres, Carles Díaz, Txema Martínez. **En aquest número** Sebastià Bennasar, Pau Juvillà, David Marin, Ramona Solé, Victor Vilamajó, Lorenzo Plana, Marissa Torres, Jaume Pont i Alice Tapiol. **Disseny** Miquel Àngel Poch **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 – Alcolete DL L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

Fa un cert temps que als mitjans de comunicació es parla del boom de la novel·la negra i del ressorgiment del gènere com a tal. Sense cap mena de dubte, una part de culpa de l'interès de la premsa per aquesta mena de literatura –en uns temps en què gairebé han desaparegut els suplementos culturals o la seva periodicitat s'ha vist reduïda a la mínima expressió i en un temps en què la secció de cultura sol estar gairebé sempre ocupada per estrenes de cinema o espectacles i on la literatura, la filosofia i la història semblen bandejades i el teatre només hi treu cap si és comercial– la tenen els festivals literaris dedicats al gènere, com per exemple El Segre de Negre, que és a punt de començar.

En els darrers set anys els festivals de novel·la negra, els escriptors i els editors han augmentat geomètricament, mentre que els lectors només ho han fet aritmèticament si és que ho han fet. El que passa és que ens falta valentia per pregonar el que explicava l'escriptor Javier Marías quan li demanaven pel suposat boom de la novel·la negra espanyola contemporània: "El boom som un 90% dels autors venent menys de mil exemplars de les nostres novel·les i fent creure als nostres editors que és un èxit."

Marías es referia als autors que es-

criuen en castellà i per tant esmentava unes xifres de venda que, sovint, estan lluny de les que aconsegueixen en un any els autors de novel·la negra nostrats. Efectivament, en un sistema lingüístic on la tirada mitjana de les edicions és de poc més de 400 exemplars, els autors de novel·la negra són en molts casos uns privilegiats perquè tot sovint aconsegueixen arribar als 700 exemplars venuts en un any i, amb sort, arribar a vendre 1.500 exemplars en dos o tres anys en els casos de major èxit.

Permeteu-me que faci números rodons per explicar la impossibilitat de viure del gènere negre en català avui en dia, i remarcarem això d'avui en dia, perquè va haver-hi un temps en què això va ser molt diferent. Posem per cas que un autor aconsegueix vendre 1.000 exemplars en un any del seu títol (ja he dit abans que això seria una xifra molt alta) i que aquest es ven a 18 euros. L'autor percebrà direc-

tament 1.800 euros menys IVA, corresponent al 10% dels drets d'autor, que és el que s'emporten els escriptors habitualment. Evidentment, ningú no podrà viure d'això i menys si ha de pagar 300 euros a Hisenda i 300 a la seva agent literària.

L'escriptor de novel·la negra és un privilegiat respecte a molts altres conradors del noble art d'ajuntar paraules. I ho és perquè la proliferació de festivals li ha atorgat una multiplicitat d'espais on exhibir-se. El que passa és que la majoria de vegades les taules rodones en els festivals no són remunerades i s'hi va per diferents graus de compromís amb els organitzadors. Si a sobre es paga el dinar o el sopar, el desplaçament o quedar-se a dormir o fins i tot les tres coses, cada festival li costa a l'autor entre 150 i 200 euros. És a dir, la majoria dels drets d'autor s'inverteixen a anar a festivals amb els companys. On t'ho passes molt bé, eh? I on aprens moltes coses, eh? Per tant, parlar de boom de la novel·la negra no té cap mena de sentit.

I no en té perquè la novel·la negra no agrada gairebé a ningú. El que passa és que el mercat editorial ens ha fet passar bou per bèstia grossa i ha col·locat en els prestatges de novel·la negra tot de coses que no ho són: des de thrillers fins a novel·les roses amb morts. La novel·la negra de veritat són dues-centes pàgines que et cargolen l'ànima durant dues setmanes després d'haver-la llegida. I això és a l'abast de poca gent i són pocs els lectors que la suporten. Per això el mercat és ple de novel·les policiaques i d'altres formats que s'acosten a la novel·la negra i n'empren les regles però no ho són.

Si qualsevol de vosaltres heu llegit fins aquí i encara voleu continuar fent novel·la negra i en català, aquí vénen uns quants consells per escriure'n i uns quants consells per sobreviure. 1-Escriu fàcil, que és molt difícil. 2-Dedica com a mínim el triple de temps a corregir que a escriure, però no ho facis fins a haver acabat l'esborrany. 3-La novel·la negra vol verbs i acció, elimina les descripcions sobrees i els adjectius. 4-Els personatges fan coses. 5-Els personatges parlen, no els calen acotacions. 6-El lector és molt intel·ligent, no cal que li donis tot mastegat, deixa que imagini. 7-La trama i la subtrama han de ser molt fortes i estar ben pensades. 8-La documentació sempre està al servei de la història i no a l'inrevés. 9-Llegeix com a mínim 50 novel·les negres abans d'escriure la teva, 25 de clàssiques. 10-Llegeix com a mínim 50 altres llibres abans d'escriure el teu, com a mínim 10 de poesia. 11-Pensa que Homer, si és que va existir, ja ho va inventar tot a la *Iliada* i l'*Odissea*, que les hauries de llegir. I el que no, ho va inventar Shakespeare, que també hauries de llegir.

Permeteu-me un consell final: Llegeix Donna Leon i Camilla Läckberg. És exactament com no heu d'escriure. Vénen molts llibres, sí, però no deixa de ser pa congelat i vosaltres voleu fer el millor pa artesà.

I aleshores, com pot sobreviure un escriptor en català que fa novel·la negra (i en general com pot sobreviure un escriptor en català)? Doncs malauradament es veurà abocat a fer moltes tasques. Perquè el que sí que tenim clar és que de la literatura es pot viure, d'escriure és complicat. 1-Ofereix ➡➡

els teus coneixements i organitza cursos d'escriptura o de lectura. Centres cívics, llibreries, o fins i tot *on-line*. Hi ha més gent que mai que vol aprendre a escriure. 2-Si domines alguna llengua estrangera és un bon moment per proposar traduccions. Poden ser per a la teva editorial o per altres. Insisteix en molts llocs i l'acabaràs col·locant. 3-La indústria editorial paga molt malament, però paga. Busca-hi feines com la de lector editorial, que pots fer des de casa. 4-Conducció de clubs de lectura a biblioteques o a llibreries. 5-Això és molt complicat perquè cada vegada hi ha menys espais i no es paga gaire: col·laboracions amb els mitjans de comunicació. 6-Surt a caçar tota mena de premis literaris, grans i petits, et poden salvar el pressupost. 7-Sigues molt auster. 8-Prega que la parella confii cegament en tu i tingui feina.

Et poso un exemple: imaginem un escriptor que publica un llibre per any i en ven 1.000 exemplars. Guanya 1.200 euros. Dues traduccions per any: 3.000. Informes de lectura, dos per mes: 1.680. Cursos: 2.000. Clubs de lectura: 1.000. Premsa, dues peces per mes: 500. Premis: 1.500 per any. Total: 9.880 euros. Segur que vols escriure? ■

"Yo le maté. Le maté por dinero y por una mujer y no conseguí ni el dinero ni la mujer."

Walter Neff / Fred MacMurray

Toda una declaración por parte de Walter Neff (Fred MacMurray) después de haber conducido alocadamente hasta llegar en plena noche a la oficina de seguros donde trabaja. Tiene un tiro en el hombro, está sudando, se deja caer en la silla de trabajo y comienza a grabar la historia que lo ha llevado a un desenlace fatal.

Todo en *Perdición* (*Double Indemnity*) roza la perfección, todo se conjugó para dejar en la historia del cine una obra maestra sobre la que se han escrito numerosos libros, artículos y ensayos... Uno se pregunta qué más se puede decir sobre *Perdición* que no sean las propias sensaciones, la seguridad de que esta es una película que justifica el cine negro como un género extraordinario que parte de la novela homónima *Pacto de sangre*, escrita por un maestro del género, James M. Cain -autor de otra joya como *El cartero siempre llama dos veces*- y publicada por entregas por la *Liberty Magazine* en 1936. En castellano apareció en la colección El Séptimo Círculo de Jorge Luis Borges y Adolfo Bioy Casares.

La trama es la historia pasional de un agente de seguros seducido por una *femme fatale* (Barbara Stanwyck) para cometer un crimen, retando el talento innato del investigador de la compañía de seguros, Barton Keyes (Edward G. Robinson), para desmontar coartadas porque tiene instinto y una voz interior que no le deja en paz cuando algo no le cuadra.

A Billy Wilder le convenció tanto el argumento que escribió un guion perfecto, plagado de frases irónicas, ácidas, cargadas de doble sentido que en boca de tres personajes fascinantes cobran una fuerza inusitada, una riqueza de matices y un sentido de la narración pocas veces visto. Pero no lo escribió solo, sino que contó con la ayuda de otro gigante de la novela negra, Raymond Chandler, responsable de títulos como *El sueño eterno* o *Adiós, muñeca*.

Producida en 1943, pero estrenada un año después, *Perdición* guarda todas las claves de una historia sin fisuras, mítica, donde el blanco y negro trabajado por John F. Seitz marca contrastes, como esa luz cortada por las persianas; el brillo de los automóviles en la noche; la casa de Phyllis, la mujer que ha de tejer una tela de araña en torno a un hombre que se cree mucho más listo de lo que en realidad es, planeando juntos el crimen perfecto que, sin embargo, guarda un halo de pesimismo del que la película no se desembaraza jamás, como esa frase que graba en su confesión Neff a su amigo: "Parece absurdo pero así es, Keyes, pensé que todo acabaría mal, no oía mis pasos, eran los de un hombre muerto."

Ese aire de amargura, de pesadumbre, acompaña a MacMurray hasta su triste final y es, asimismo, el mejor trabajo de toda su carrera. Pero lo que magnetiza en *Perdición*, lo que más fascina es la Stanwyck, una mala con mucha clase. La forma en

Primàries de Sang

PAU JUVILLÀ I DAVID MARÍN (*)

Marcel Ortí és la jove promesa política de la Unió Patriòtica i Progressista de Lleida, és el pare d'un nen afectat per una cruel malaltia congènita, i és a punt de convertir-se en alcalde de Lleida. Però les rivalitats i les travetes de la política, i la visita d'un misteriós grup d'empresaris amb un projecte que cap polític podria rebutjar, desencadenaran una sèrie d'esdeveniments que tenyiran de sang els despatxos i algunes sales secretes de la Paeria.

Va començar el discurs amb un somriure. Les minúscules gotes de sang als punys de la camisa certificaven que, finalment, ell seria el candidat.

Amb cura, mentre es dirigia a l'auditori va estirar diverses vegades les mànigues de l'americana per tapar-les.

—I abans d'acabar, m'agradaria dedicar unes paraules al nostre company i amic Josep Montoliu. Sense ell no seríem aquí, a les portes del seu somni: recuperar l'alcaldia per al partit! Ell ha treballat durant molts anys, per aconseguir-ho. Molts anys. I ell... —va aconseguir que se li trenqués la veu—. Ell ha estat gairebé un pare per a mi. Ara, el nostre deure és fer realitat el seu somni. Visca Lleida!

Marcel Ortí va deixar que l'ovació estreta retronés dins la sala d'actes de la seu local de la Unió Patriòtica i Progressista, mentre mirava amb un somriure de victòria el centenar llarg de militants del partit que assistien a l'acte d'inici de la campanya de primàries. En primera fila, la cadira buida d'en Montoliu. El Vell Montoliu, com el coneixien al partit. Quin malparit, el Vell. Un inútil sense sang ni esperit, incapaç de recuperar una Paeria que havia estat tradicionalment del partit, però ben connectat amb les forces vives de la ciutat, amic dels capitosts de la direcció de Barcelona, i un cul fàcil d'accontentar sobre la cadira de cap de l'oposició. El paternalisme bavós del Vell el treia de polleguera. Però aquell tap no hi era, aquell vespre, en aquella sala. Marcel Ortí va aixecar els braços en senyal de victòria i els aplaudiments van retronar amb força renovada. Va gaudir dels flaixos. Estava cansat, després d'haver passat la nit anterior sense dormir. I de tot el que havia viscut durant el darrer mes. Però Marcel Ortí era una paio jove, fort, disciplinat, amb els músculs ben cuidats al gimnàs i el cervell ben concentrat en els seus objectius. Això sí: gens ambiciós. "L'ambició és per a aficionats", li havia dit aquell home que el va anar a buscar al despatx un mes enrere. "L'ambició és l'ombra d'un somni; però la gent com nosaltres, Marcel, som aquest somni." Allà, en

el seu despatx del grup municipal, un vespre poc abans de les festes de Sant Miquel, havia començat tot. (...)

Es va aixecar i va atansar-se a la finestra del seu despatx a la Paeria. Quines ganes tenia que passés aquell darrer any, el darrer del Montoliu, i el Vell complís la seva promesa d'apartar-se i deixar-li el camí lliure. Va observar el riu Segre, els moviments dels cotxes i els vi-anants amunt i avall dels ponts, i el perfil dels pisos de Cappellet. Coi de ciutat, va pensar, governada per descontentos de pagesos que s'havien fet botiguers i petits funcionaris i que conservaven en l'ADN el record amarg dels hiverns freds i les collites fetes malbé. Una ciutat fàcil de portar, fill meu, si se sap fer grans promeses que en realitat no impliquin massa canvis. El seu pare va ser qui el va posar en política. Fundador de la gestoria Ortí, el pare havia estat un dels creadors de la secció local del partit. L'Adrall de Montalà va recórrer a ell en el moment d'implantar el partit a Lleida perquè la gestoria més important sabia els secrets i les pors més ocultes dels seus habitants. El veritable caràcter de la ciutat. Però el pare encara tenia massa fresc el record de l'antiga casa familiar al poble, les bigues corcades i les matinades de reg, i no es va atrevir mai a anar més enllà d'un parell de legislatures a les llistes i intentar influir des de l'ombra. "Tu sí que arribaràs lluny, Marcel", li havia dit. El pare el va fer estudiar dret, després el màster de polítiques, el carnet de les joventuts de la la Unió Patriòtica i Progressista. "No sé on, però arribaràs lluny."

Va sonar el telèfon intern del despatx i va aparcar de sobte els records.

—Marcel, tens una visita.

—No esperava ningú. Qui és?

—No m'ho ha dit. M'ha donat una targeta. EcoGlobal World Investment... o algo així.

Marcel Ortí va seure darrere la taula del despatx, va tocar el ratolí de l'ordinador perquè la pantalla s'encengués, i va ajustar els papers de la taula perquè fes la impressió que estava en plena feina.

Es va obrir la porta i va aparèixer un home de mitjana alçada, robust, de mandíbula forta i pell tocada pel sol, vestit amb una americana elegant que contrastava amb el primer botó de la camisa desbotonat i el detall ostentós d'una cadena d'or sobre el coll. Qui caram porta cadenes d'or un dijous a la tarda a Lleida? Ortí no l'havia vist mai. Es va aixecar i els dos homes es van estrènyer les mans amb força. El jove regidor va observar com sota la màniga del seu visitant brillava un gran rellogte d'or sobre un canell pelut. ■

(*) Fragment del llibre *Primàries de Sang*, publicat per Pagès Editors dins de la col·lecció Lo Marraco Negre.

FOTO: JOHN F. SEITZ

'Perdición'

Cine negro en estado puro

JUAN FERRER

que enciende un cigarrillo, la forma en que lo fuma esperando sentada en la sombra un encuentro fatal. Esa pulsera en el tobillo al bajar las escaleras, dominando la situación tan solo con la mirada. Quién pudiese ver de nuevo esta extraordinaria película en un cine como los de antes, con ese haz de luz iluminando una pantalla antigua.

Perdición fue nominada a siete premios Óscar y no consiguió ninguno. ¿Un fracaso? De ninguna manera, tan solo hay que recordar las palabras de otro genio como Alfred Hitchcock: "Después de *Double Indemnity*, las dos palabras más importantes del cine son Billy Wilder." ■

La novel·la negra està de moda?

RAMONA SOLÉ
ESCRITORA

Quants anys fa que es parla del boom de la novel·la negra? Quants anys fa que es diu que està de moda? I quants anys més seguiran preguntant-se fins quan durarà aquesta moda?

Hem de reconèixer que la novel·la negra ha estat considerada un gènere menor durant molt temps. Jutjar que aquestes històries no es mereixien entrar en el cercle dels ben considerats va durar anys i anys, mentre els autors ho seguien intentant, i anaven progressant, molts cops gràcies a algunes col·leccions que les feien més visibles.

Pot ser que s'hagi generalitzat massa a l'hora de menyscar, sense tenir en compte que en tots els gèneres hi ha diferents nivells de qualitat.

De sobte (no em pregunteu per què, segur que aquí es podria obrir un bon debat), la novel·la negra nòrdica es va posar de moda. Ja no feia vergonya dir que t'agradava el gènere, i els titulars «Novel·la negra de moda» van començar a aparèixer arreu. Això devia passar, més o menys, el 2005 amb la publicació dels llibres de l'autor Stieg Larsson.

I com deia la meva padrina: «El que s'usa, no s'excusa.» Per tant, si està de moda ja no cal justificar que ens agrada llegir aquesta temàtica. Tothom va poder sortir de l'armari, no només els lectors, també les editorials i els autors.

Va augmentar el nombre de llibres amb l'etiqueta «novel·la negra». Les editorials que no ho havien fet fins al moment van crear col·leccions del gènere. Autors que n'havien renegat, que s'omplien la boca explicant que ells escrivien «literatura de veritat», reconeixien que el gènere negre també ho era, i s'afanyaven a publicar-ne.

El gènere s'expandeix, obre les portes a diferents nivells de foscor, i això sembla positiu. També es perd la por de reconèixer que hi ha moltes autores femenines que són genials, i comencen a tenir més visibilitat. Malgrat tot, encara queda molta feina a fer per equiparar-nos amb països com França, un mercat fort, amb el suport de les institucions, i sobretot amb un nombre de lectors extraordinari. Perquè, a la fi, el problema és que falten receptors per a tants llibres (siguin d'aquest o de qualsevol altre gènere).

S'ha arribat al punt d'haver de patir per si amb l'afany de publicar i publicar i publicar tot el que tingui negror, quedi el mercat saturat. Cal frenar una mica? Potser només cal que tots ens fem conscients de prioritzar la qualitat davant la quantitat. Els editors han de seleccionar amb seny, i els lectors també.

Si he de triar un suec, jo em quedaria amb Henning Mankell, però tornem a Larsson... he dit que potser la moda va arribar amb ell, el 2005? Després de tants anys, encara hem de seguir dient que és una moda que passarà? Ansèrio?! Vull dir... De debò?

Novel·la negra n'hi ha hagut des del principi dels temps. El llibre més venut de tots els segles, *La Bíblia*, està farcit de morts, assassinats, enganys... encara que potser no hi ha gaire investigació, ens ho donen tot força explicat, però obert a diferents interpretacions, és clar.

Em direu que la novel·la *El nom de la rosa*, d'Umberto Eco, per exemple, no és ben negra? Hi ha crítica, intriga, un ambient tenebrós, un bon grapat de morts, i un enigma interessant a descobrir. A més, hi tenim uns protagonistes que entren dins el clixé d'investigador i ajudant, encara que es tracti de dos monjos. És una novel·la que va ser publicada per primer cop l'any 1980, fou un èxit de vendes immediat, i s'ha anat traduint a nombroses llengües. Per descomptat, ni Umberto Eco ni l'editorial que el va publicar li va posar l'etiqueta de «novel·la negra», però qui sap si ara ho farien?

Crec que sempre s'ha publicat i llegit novel·les d'aquest gènere, però potser no se n'havia presumit. El boom, la moda, va fer que ja no fes por reconèixer que en som escriptors o lectors. Ja no cal que tornem a entrar a l'armari, així que, personalment, crec que la moda no passarà. ■

Víctor Vilamajó

Lleida, 1974

VIU I TREBALLA A BARCELONA

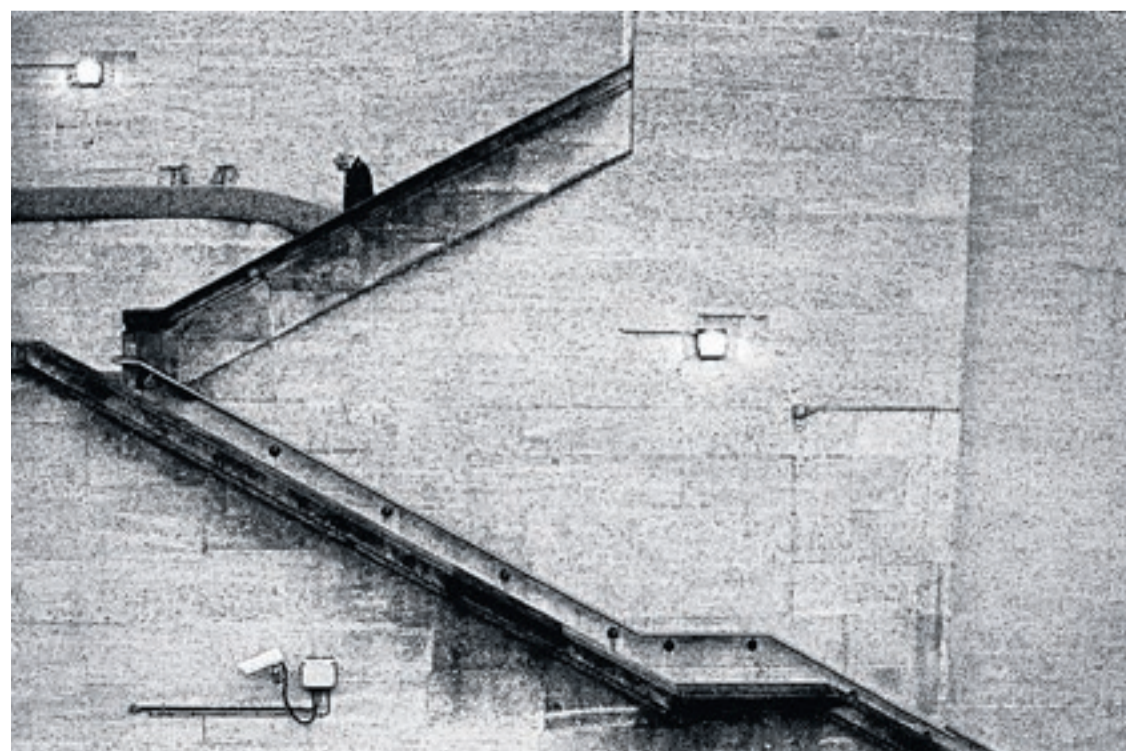
Com a fotògraf, començo els meus projectes partint d'una intuïció interna. Cada projecte funciona com un mitjà per tractar d'aclarir aquesta abstracció inicial.

Trobo en la fotografia el mitjà ideal per donar suport a aquest procés cognitiu que apunta a traduir l'intangible A ALLÒ QUE ÉS tangible.

Les imatges funcionen com un tren-caclosques que juga amb les peces descontextualitzades de la realitat per representar plenament aquesta idea de partida. Tant si el resultat final és una única imatge com si es tracta d'una sèrie, mai escapa totalment al misteri.

Al final del procés quedo només parcialment satisfet, en tractar-se d'un procés incomplet, el resultat del qual és el mateix nombre de respostes que de preguntes. El meu objectiu era capturar en imatges l'essència urbana per entendre completament per què la ciutat, en el seu intent de convertir-se en refugi d'una naturalesa inhòspita, va acabar comportant-se com una entitat biològica.

V.V.

VÍCTOR VILAMAJÓ

La societat anònima. La inèrcia observada en els carrers, on la gent semblava sobreadaptada i repetint a diari ritmes mecànics, em va fer adonar del concepte de simbiosi aplicat als sistemes socials.

El do de la innocència

Luis Eduardo Aute

Toda la poesía

Pròleg de José Manuel Caballero Bonald

Espasa, 654 pàg.

JAUME PONT

De la sàtira i la denúncia a una vena lírica que deixa al descobert el tombant més vulnerable de la condició humana

Luis Eduardo Aute és molt més que un extraordinari cantautor. Artista singular, sensible a aquella transversalitat creadora on conflueixen poesia i arts plàstiques, pensament, música, cançó, cine i vídeo —la seva pel·lícula d'animació *Un perro llamado Dolor* (2001), amb dibuixos propis, ha esdevingut una obra mestra del gènere—, Aute encarna, en paraules de José M. Caballero Bonald, una decidida “actitud humanística” que l'apropa a la figura polifònica d'un “renaixentista del segle XXI”.

Hi ha en l'autor de *Toda la poesía*, llibre aparegut ara fa poc més d'un any, un voluntari creuament entre la materialitat de la paraula i l'hermenèutica del missatge. D'ací la presència constant en els seus poemes —sobretot després del seu llibre *Animal uno* (1999), un cop superats les seves dues obres inicials, *La matemática del espejo* (1970-1974) i *La liturgia del desorden* (1976-1978), properes a l'estètica novíssima— del relleu plàstic del grafisme, la tipografia, la paraula dibuixada o la composició visual. Aquesta dimensió apropa tangencialment el tarannà d'Aute a les *parole in libertà* de futuristes, al moviment Merz i a Kurt Schwitters, o al conreu revolucionari de dadaïstes, surrealistes i situacionistes. Com si fossin artefactes verbals o càrregues gràfiques de profunditat, els seus poemes esclaten al moll de l'os del sentit comú, esbudellant les seves tipificacions morals més obsoletes. Per aquest camí, el nostre poeta acostuma a ser d'una efectivitat demolidora. El seu vers actua talment un bisturí manejat per l'al·legoria, la paradoxa, la ironia i, quan cal, l'enginy conceptu-

al barroc, en un exercici on es donen la mà Goya, el seu admirat Carlos Edmundo de Ory, les proclames del seixanta-vuit o els graffiti de Banksy. Una poètica, en definitiva, amarada d'una banda de sàtira i de denúncia i, de l'altra, d'una vena lírica —vena fonamental, com és ben sabut, en les lletres de les seves cançons— que deixa al descobert el tombant més vulnerable de la condició humana.

Fent bona l'herència de Baudelaire, es diria que en la poesia d'Aute la bellesa i la lletjor conviuen en un maridatge desassossegant. Com ho fan alhora els jocs de paraules, esmoladíssims, i les expressions col·loquials, a les quals retorç el coll fins a fer emergir les seves més profundes contradiccions. Els seus *poemigas*, posem per cas, són una mostra paradigmàtica d'aquest idiolecte expressiu, fronterer amb l'aforisme, els *aerolitos* de Carlos Edmundo de Ory, la *gregueria* de Ramón Gómez de la Serna, la invectiva moral o la farsa burlesca de Valle-Inclán. L'humor hi campa per tot arreu. I, com correspon a tot amant de la sàtira, i Aute ho és amb escreix, els enemics són aquí, un cop més, la tirania i la intolerància. Com escrivia Matthew Hodgart a *Satire*, l'esperit satíric fa bocins “els falsos herois, els impostors i els xarlatans”, tota la faramalla, en fi, que exigeix un respecte que no es mereix.

La poesia de Luis Eduardo Aute batega sempre fent-se ressò de dualitats i contradiccions: la vida i la mort, el dolor i el riure, la matèria i l'esperit, els àngels i els dimonis que ens habiten... Tot sembla substanciada per una consciència descreguda, escèptica molt sovint, pessimista en no poques ocasions. I malgrat això, com a bon utopista *malgré lui*, el nostre poeta no defalleix mai a l'hora de bastir un món a mesura de la paraula creadora, resistent a l'oblit i a la domesticació de la realitat. És des d'aquest tombant que se substancia el principi fonamental de la seva poesia: l'Amor. Ell, i no cap altre, l'Amor, aixopluga la força capaç d'impulsar el desig i la utopia, la llibertat, l'àngel triomfant que remunta el vol des de l'abisme. És aquest àngel, i només aquest, el que guia la mà d'un poeta autèntic, Luis Eduardo Aute, quan escriu: “Reconozco que soy culpable / por seguir creyendo / que la inocencia existe...”. ■

El ojo de la aguja

Miguel Morey

Vidas de Nietzsche

Alianza editorial, 456 p.

LORENZO PLANA

Poliédrico e inspirado libro de introducción a la lectura del gran filósofo alemán

Si bien es cierto que Nietzsche llevó media vida en la cabeza la posibilidad de un libro sobre los sabios arcaicos griegos, también lo es que afrontó sus días como corresponde a alguien que “ha decidido tomar su propia existencia en sus manos, hasta el final”. Ambos aspectos se entrecruzan en el espíritu de esta magnífica obra de Miguel Morey, quien ha sabido reflejar el vaivén constante y la trayectoria experimental del peculiar y magnánimo pensador. Este libro procede de otro libro de Morey, *Nietzsche, una biografía*, y el tiempo transcurrido hasta el actual *Vidas de Nietzsche* le ha permitido que la introducción y exposición de la labor del autor alemán se haya enriquecido substancialmente, pues a finales de los años ochenta no estaban traducidos al español ni los seis volúmenes de la *Correspondencia* ni los cuatro de los *Fragmentos póstumos*.

En esta reescritura vamos a encontrarnos con la vida de un escritor a través de estampas. En una danza alrededor de los hechos de un personaje inactual, de fuerte componente intempestivo. La visualización posmoderna es relegada, y se prefiere un corte clásico. Además, se desestima la apreciación sobre cualquier texto sobre Nietzsche posterior a 1930, con muy raras excepciones. Se busca así escapar a una nueva

aclimatación al medio universitario, del que huyó el propio filósofo. Morey asegura que no hay una llave de acceso al pensamiento de Nietzsche; acaso sí sea posible utilizar unas cuantas ganzúas. Nos hallamos ante una suerte de entramado cerebral aplicado a la vida del filósofo, como si las neuronas fueran brillando aquí y allá, y el lector extrajera sus propias impresiones. Ante todo, hay que agradecer a Miguel Morey un escrupuloso celo: vemos los ejes básicos en una globalidad formidable. Así es como, frente al archiconocido nihilismo de Nietzsche, podemos apreciar lo que llamaríamos su Mediodía. En efecto, hay momentos en que nuestro filósofo brilla especialmente, de un modo positivo, como cuando evalúa el papel que ha de jugar un individuo ante su teoría del Eterno Retorno. Es partidario de la fortaleza del carácter, como una fórmula de escoger a los guías de su nuevo planteamiento. De sobras es conocido su anticristianismo; pero también tiene Nietzsche una respuesta para el rebaño. Comprendemos que la magnitud de su pensamiento no puede ser simplificada en absoluto; Nietzsche no puede ser calificado escuetamente como “pesimista”. Deducimos que, a través de su existencia y de sus obras, fue dándose cuenta de que podía ir cerrando y cerrando el territorio. Su exigencia absoluta, sabiéndose el mejor prosista en lengua alemana, comprendiendo la dimensión de su inteligencia, apreciando el cariz de su propio destino, acaso hicieron que Nietzsche se planteara atravesar ese ojo de la aguja que nos está vedado a todos. Como si la vida por fin tuviera una forma de ser aprehendida en total plenitud, y ahí aguardase un gran misterio que abocara a la locura. Es una forma un tanto novelesca de apreciarlo, pero puede que contenga gran sentido. En los tiempos actuales, adocenados y extraviados a la vez, estudiar a Nietzsche puede constituir una forma de aligerar el peso de nuestra neurosis, de nuestra esquizofrenia. Aceptemos que sí era cierta aquella negatividad que veía venir Nietzsche. Tal vez él se atrevió “fisiológicamente” a ser realmente un profeta. ■

La societat anònima. La imatge en blanc i negre serveix per captar l'essència de la ciutat i per entendre el seu procés de transformació cap a una entitat biològica amb vida pròpia.

L'atles personal de Teresa Ibars

Teresa Ibars
Atles de l'oblit
Pagès Editors, 176 p.

MARISA TORRES BADIA

Un relat memorialístic que ofereix al lector una mena de topografia íntima o camí introspectiu cap a l'origen

Teresa Ibars ens endinsa, amb *Atles de l'oblit*, en un univers personal de confessions i memòries que esdevenen l'explicació del seu present i el de tota una generació, la dels anys seixanta a pagès. Es tracta, doncs, d'un relat memorialístic, d'una mena de topografia íntima que dibuixa, panoràmicament, el daltabaix emocional i social que va suposar la fugida del poble, però no la seva negació. Un homenatge tan proper, tan íntim, que no amaga, en cap moment, la seva dependència del binomi format pel record i l'oblit.

Com en tota recerca, el rerefons del viatge és el punt de partida: un viàtic d'inseguretats i creixement existencial arrelat a la infantesa, esdevinguda aquí un escrupolós estudi social amb certs apunts historiogràfics i fins i tot urbanístics (no és gens casual que l'escriptora sigui historiadora i arxivera de la Diputació de Lleida). Així, doncs, tot seguint els tombants de la memòria, Ibars irromp en un terreny narratiu localitzat al Baix Segrià i ofereix al lector una mena de camí introspectiu cap a l'origen: "Som tots els dolors que ens arriben sense rostre, però intactes i covats. Som producte d'uns fets incrustats en el centre del nostre vocabulari íntim i mai expressat."

D'aquesta manera, moltes de les petjades més personals de l'autora les trobem estampades als dibuixos d'aquelles persones i d'aquells paisatges que per diversos motius van ajudar a configurar el substrat d'una vila natal, Aitona, que va esdevenir pròspera a partir del conreu de la fruita dolça. Però els canvis no succeeixen debades. Molts d'ells van influir en la generació d'aquells joves que van ser educats en l'esforç i en l'absència de les vacances d'estiu. Topografia de la memòria i educació sentimental es donen la mà: Ca l'Alfonsa, lo Xurrero, el cinema de la Sastra, l'església, les botigues del poble com ara la de Patenis, i molt en particular la família pròpia, formen part d'un relat que comença amb l'anècdota d'un pare castrat per la manca de records i conclou d'una manera semblant. Un busseig íntim i una riquesa descriptiva del quotidià que commouen el lector.

Teresa Ibars, fidel a una idea de l'ofici d'escriure que albira desvetllar el misteri de l'existència, fa que la veu de la narradora esdevingui un instrument tan precís com suggeridor. Una mirada, la seva, que escapa a les superfícies del llenguatge i aprofundeix en els racons lírics i secrets del passat. La tensió dialèctica entre el previsible i l'imprevisible, entre l'universal i el particular, dibuixen la cartografia de la seva identitat: un atlas sentimental fet de llums i ombres, de dolçors i de somnis descavalcats al llarg del camí.

Però si en alguna cosa excel·leix Teresa Ibars és en la recreació de l'idiòlecte expressiu, del registre de veus populars, marques dialectals i recursos orals que, lluny de destorbar el text, li confereixen una inusual agilitat narrativa. La veu de la narradora, empedrada de la vivor de la fraseologia popular i el vocabulari autòcton, equilibra magistralment nostàlgia i objectivitat.

Ho sabem prou bé. El món actual tendeix a la fragmentació i a unes derives que sovintegen la immnència i marginen el retrat de l'essencial. El volum de Teresa Ibars ens proposa tot el contrari. Tot navegant pels plecs sentimentals, el seu univers narratiu no es deixa endur mai pel parany de la banalitat. La seva lletra, pensada i interioritzada, autèntica al cap i a la fi, ofereix al lector tot un homenatge —teixit, com dèiem, per la dualitat record/oblit— sobre les arrels d'un poble que creix i s'explica des dels fonaments dels seus avantpassats i de la seva intrahistòria. La transcendència, amagada sota el silenci i els retrats de l'individual, esdevé el millor llegat d'aquest tros de testament sentimental que ens ofereix l'escriptora lleidatana. ■

La nana de la mort en vida

ALICE TAPIOL
ESCRITORA

Va obrir els ulls sobtadament, com qui aconsegueix sortir de l'aigua just abans d'ofegar-se. La llum clara de tons ataronjats li va fer pensar, per un moment, que s'acabava de despertar d'una becaina a la platja. El cos li cremava i tenia el cap emboirat. El zumzeig d'un mòbil que vibrava en el seu timpà va obligar la seva ànima a aterrar dins seu altra vegada. Instintivament, va despenjar. La línia sonava com si ella estigués fent la trucada. Va tardar uns instants a adonar-se que havia estat ella la que havia contestat i que a l'altre costat no hi sentiria cap veu.

Va alçar el cap, però el que tenia al davant la va confondre més. Una paret tenyida de vermell amb un objecte en relleu, no més gran que una patata en posició fetal. Una gota de sang va regalimar fins a una butaca. La de casa seva. Un xiulet va començar a sonar dins el seu cap i li emboirava el pensament. A poc a poc, va anar baixant les mans fins a arribar a allí on abans hi havia hagut la seva panxa rodona i on ara l'únic que notava era una massa calenta i llefiscosa. A poc a poc, una sensació freda la va recórrer de dalt a baix, fins a arribar al cap.

D'aquell dia, no en recorda res més.

El desmai li va durar fins ben entrada la nit, per sort. Tot i no tenir gaire clar el que havia passat, la presència de la seva mare dormint en una butaca del costat li va fer intuir que era a l'hospital. Alguna cosa s'estava aferrant a la carn de les seves entranyes i, amb unghes llargues i afilades, esquinçava el seu interior amb una força sobrehumana, com si un gran pes s'estigués gronxant del seu baix ventre. Sí, l'havia perduda. I en la foscor d'aquesta habitació desconeguda, n'estava començant a ser conscient.

La policia va arribar a les vuit del matí, quan la seva mare encara dormia. "Has fet alguna cosa per la qual algú es pugui voler venjar de tu?". Ni un moment pel dol. L'Helena va respondre que no. De fet, encara no s'havia plantejat què havia passat amb la filla que esperava. No, ella no l'havia perduda, l'havien assassinada. Poca cosa més li va dir la policia. Que si va ser una feina neta, que si va tenir sort de sobreviure, que si se li acudia algú que la pogués odiar tant fes una denúncia formal, que si l'únic que podia fer ara l'Helena era "fer de detectiu".

Ni unes paraules per a la nonada.

Va sortir de nit i sense ningú que l'acompanyés. Preferia fer el camí sola. La humitat de la boira li calava als ossos i a la ferida que li havent deixat, encara tendra. La vibració del

mòbil la va sobresaltar. No l'havia consultat des de l'incident, i la quantitat de notificacions la va sobrepassar. Els primers missatges d'ànim la varen fer sospitar. Sí, la notícia havia corregut com la pólvora per la xarxa, i semblava que tothom tenia una opinió. Que si algú havia fet una cosa així és que segurament la nana s'ho mereixia, que si quina pena amb *lo jove* que és, que si segur que havia estat ella mateixa. S'havia convertit en carn per a antiavortistes.

El que faltava.

Encaixar la clau al pany li va resultar molt més fàcil del que esperava, segurament perquè preferia estar a casa que sentir-se perseguida per qualsevol ombra al carrer. Mòbil apagat i llençat rere el sofà. Tot estava com sempre, com si res del que va veure aquella nit hagués passat mai. Ni rastre de vermell. Tancar els ulls li va ser tan fàcil com tornar-los a obrir al cap de poc més de mitja hora d'haver-se ficat al llit. Les imatges es reproduïen com flaixos al seu cap. Corrent, va anar a buscar el telèfon, que ja estava al 10% de bateria per tots els missatges que li havien arribat. L'estómac se li va encongir de cop. Un article donava tots els detalls de la massacre i l'acompanyava una foto que no va fer més que revifar el que encara semblava un malson. Com havia entrat el fotògraf? Va fer el cor fort quan la ferida encara era oberta i es disposava a fer cas al consell del policia.

Havia de trobar aquest cabrò.

Copia la fotografia, enganxa-la i fes una cerca inversa. Quanta gent havia compartit la foto? Intentant evitar el quadre dantesco que havia estat casa seva, va acotar els filtres per data i hora de publicació. "Per ella", es deia. La fotografia provenia d'un compte personal de Twitter, així que va comprovar les metadades per constatar que, efectivament, la data concordava amb la del dia de l'assassinat, que s'havia fet amb un telèfon mòbil i que les coordenades corresponien a les del seu menjador. I ella que creia que almenys s'havia lliurat de les nàusees. Tot analitzant el perfil de @kingdelaferma, va confirmar que era de Lleida, que com a avatar no tenia més que un camp de presseguers i que no escrivia gaire cosa. Un voyeur, sens dubte. En veure que no tenia cap amic a excepció de *bots*, trols i comptes tancats, l'Helena s'estava desesperant. La impotència l'ofegava.

En un últim intent, va fer una cerca de les mencions que apuntaven al compte, incloent-hi les paraules que utilitzava en el seu sobrenom. Massa bo per ser veritat. D'una revolada, es va posar la parca i es va enfrontar a la fosca nit, baixant les escales de dues en dues.

tar a la fosca nit, baixant les escales de dues en dues.

Va tardar a notar la pluja a la cara.

La suor que li queia per la cara es confonia amb les gotes del cel i li esborronaven la pantalla. Estava més a prop d'aquest malparit. El que l'havia encoratjat per enfrontar-se al carrer buit havia estat un tuit d'un tal @capsigrany_86. "Enhorabona, amic". La fotografia que acompanyava el missatge mostrava dues cerveses i unes claus, lligades a un llaç. El culpable hi estava etiquetat. L'Helena es va posar la caputxa tot i tenir els cabells completament xops. Seguia la ubicació de la piulada. L'aplicació del mapa la va portar a una plaça on, efectivament, hi havia un bar amb terrassa.

Fi del rastre.

Una punxada de dolor va coincidir amb una gran gota que caigué sobre la seva caputxa i va ressonar en les seves orelles com un gong. El sobresalt va fer que l'Helena pugés la mirada cap amunt. Una càmera de vigilància. Durant l'espera fins a l'alba va intentar esbrinar l'hora en què suposadament havia passat tot a través dels diaris. Entre les dues i les quatre de la matinada. Era increïble tota la informació que sabia la premsa en comparació amb el que li havien explicat a ella. "Et conec?". Xopa, l'Helena va entrar a l'entresòl darrere de la que ràpidament va descobrir que era la secretària de la seu d'un partit polític, que l'havia fet passar quan obria. La televisió atrotinada es va encendre. La dona la va deixar anar fent, interessada amb el que passaria en aquella gravació on l'únic que s'hi veia era un gat vell creuant de tant en tant. Les tres cinquanta. Per fi, una figura va aparèixer a la plaça, girant-se tota l'estona, com si tingués por que el seguís algú. Pel fil musical sonava *Take Five*. Efectivament, el que li havien fet a la seva filla només podia ser obra d'un boig, però no s'esperava que aquesta persona ho fos.

Escac i mat.

El rei anava despullat, però els seus súbdits encara no l'havien vist passejar. "Vols una captura?". L'Helena va assentir amb el cap, desconcertada per la seva descoberta. Posseïa la prova del delictes. Podria haver-ho ensenyat a la policia o publicat al diari, però li semblava massa poc. Copia i envia. Des d'un compte fals, va fer arribat al monarca destronat la imatge. "Ho sé tot". L'espasa de Dàmocles penjaria sobre d'ell durant la resta de la seva vida, sense saber en quin moment cauria, i el seu món s'ensorraria només quan ella ho decidís. Avui no. Demà tampoc. Un any, dos anys, qui sap.

La mort en vida. ■

CINEMA
i EMOCIONS
UN VIATGE A LA INFÀNCIA

El laberinto del fauno, 2006. Guillermo del Toro.
Imatge cedida per Telecinco Cinema

CaixaForum **Lleida**

**EXPOSICIÓ FINS AL
21 DE JULIOL DE 2019**

Exposició organitzada per l'Obra Social "la Caixa"
i La Cinémathèque française

LA **CINEMATHEQUE**
FRANÇAISE

#CinemaEmocions

Blondel, 3
www.CaixaForum.es

 Obra Social "la Caixa"